

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

Moravské Strany 1989 – 1992

Autor práce: Jakub Hammerle
Studijní obor: Regionální studia
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: Mgr. Strnad Štěpán
Katedra: Katedra společenských věd

2008

1. ÚVOD	4
1. 1. REGIONÁLNÍ STRANY	6
1. 1. 1. <i>Definice regionálních a etnických stran</i>	6
1. 1. 2. <i>Obecná charakteristika regionálních stran</i>	7
1. 1. 3. <i>Etnické a regionální strany v ČR</i>	8
2. VZNIK MORAVSKÝCH REGIONÁLNÍCH FORMACÍ PO ROCE 1989	9
2. 1. MORAVSKÉ OBČANSKÉ HNUTÍ	9
2. 2. SPOLEČNOST PRO MORAVU A SLEZSKO.....	10
2. 3. HNUTÍ ZA SAMOSPRÁVNOU DEMOKRACII – SPOLEČNOST PRO MORAVU A SLEZSKO	11
2. 3. 1. <i>Politické cíle HSD - SMS</i>	12
2. 4. STRANA MORAVSKÉHO VENKOVA	13
2. 5. MORAVSKÁ NÁRODNÍ STRANA.....	13
2. 5. 1. <i>Vznik Moravské národní strany</i>	14
2. 5. 2. <i>Politické cíle MNS</i>	15
3. POSTOJ K MORAVANSTVÍ NAPŘÍČ STRANICKÝM SPEKTRUM .	15
4. PARLAMENTNÍ VOLBY 1990	16
5. PRŮZKUM MORAVSKÉHO CÍTĚNÍ.....	20
5. 1. DOTAZNÍKY K MORAVSKÝM OTÁZKÁM.....	20
5. 2. SČÍTÁNÍ LIDU 1991.....	21
6. MORAVSKÉ REGIONÁLNÍ STRANY 1990 – 1992	21
6. 1. HNUTÍ ZA SAMOSPRÁVNOU DEMOKRACII – SPOLEČNOST PRO MORAVU A SLEZSKO	21
6. 1. 1. <i>Neshody v HSD – SMS na podzim 1990</i>	22
6. 1. 2. <i>Komunální volby 1990</i>	25
6. 1. 3. <i>Rozpad poslaneckého klubu HSD – SMS ve FS</i>	27
6. 1. 4. <i>HSD – SMS po II. Sjezdu</i>	28

7. CHARTA PRO MORAVU A SLEZSKO	29
8. PARLAMENTNÍ VOLBY 1992	30
TAB. Č. 2. VOLBY 1992	32
9. POKLES PREFERENCÍ MORAVISTICKÉHO Hnutí 1992.....	33
10. ZÁVĚR.....	35
11. LITERATURA	39
12. PRAMENY	40
13. ELEKTRONICKÉ ZDROJE.....	40
14. SEZNAM PŘÍLOH.....	41
15. RESUMÉ.....	42

1. Úvod

Nový stranicko - politický systém se v bývalém Československu začal konstituovat po pádu komunistického režimu v listopadu 1989. V novém stranickém systému se začaly vedle celostátních stran objevovat i strany, které můžeme nazvat regionální nebo etnicko - regionální. Takový postup ve vývoji stranického systému nastal po revoluci v české části. V části slovenské byl vývoj odlišný, a proto ho pomineme. Na území Československa vznikly regionální strany jen v rámci historických hranic Moravy a Slezska.

Důvody, proč se na Moravě konstituovaly regionální strany a v Čechách tomu tak nebylo, lze hledat již v 19. století. Již v této době měl vývoj stranického systému svá specifika, díky existenci dvou samostatných zemských sněmů, které působily a tím pádem se i vyvíjely samostatně. Rozdíly ve stranickém systému byly tedy dány již objektivními příčinami v období českého království.¹

Rozdíly ve stranickém systému na území českých zemí částečně zmizely po vzniku Československé republiky v roce 1918. Politické strany v tehdejší uspořádání působily až na malé výjimky na celostátní úrovni. Odlišnostmi se vyznačoval stranický systém na území Slovenska a Podkarpatské Rusi. Naproti tomu byl v Čechách i na Moravě stranický systém téměř shodný. I přes ustálenou situaci ve stranickém systému na českém území, existovaly jisté formace, které reprezentovaly moravský radikalismus.

Situace po II. Světové válce však byla odlišná. V rámci stranického systému národní fronty nevznikly moravské regionální strany. Tato situace trvala s výjimkou v roce 1968 - 1969 až do „Sametové“ revoluce v roce 1989.

Na vzniku moravských regionálních stran po roce 1989 měla nemalý podíl reforma systému státní správy a samosprávy. Ta rušila po roce 1948 zemské zřízení v Československu. Vedení zemského výboru v Brně se tak

¹ Malíř, J. : „, Od spolků k moderním politickým stranám“ Brno 1996

dostalo pod kontrolu komunistů. Po komunistickém puči v roce 1948 byla připravena nová územní reforma. Dle ústavy z 9. května 1948 byl přijat zákon o krajském uspořádání a o zániku zemského zřízení. Na historickém území Moravy tak vzniklo pět nových krajů. Se vznikem krajů však došlo k posunu historických hranic mezi českým a moravským historickým územím ve prospěch českých zemí. Další reforma byla provedena v roce 1960. Ta snížila počet krajů z pěti na dva. Hranice nových krajů na území Moravy a Slezska však opět nerespektovaly historické hranice. Hranice byla posunuta hlouběji na moravské území. To znamenalo, že některé tradičně moravské okresy připadly pod správu českých krajů.

Územní reformy a reformy státní správy a samosprávy vyvolaly v období „Pražského jara“ v roce 1968 snahy o nápravu a tudíž obnovení česko – moravsko - slezských hranic v historické podobě. Výsledkem euforie z uvolnění komunistického režimu byl v roce 1968 vznik Společnosti pro Moravu a Slezsko, která stejně tak jako Slovensko požadovala tripartitní federaci. „Vůdcem“ Společnosti pro Moravu a Slezsko (dále jen SMS) se stal Boleslav Bárta. Model tripartitní federace však nebyl uznán neboť narážel na nevoli představitelů státu jak v Praze tak v Bratislavě.² Hlavním požadavkem SMS bylo tedy vyrovnání postavení Moravy a Slezska v rámci Československa. Iluze o „rovnoprávném“ postavení Moravy a Slezska se rozplynuly na podzim v roce 1968, když byla ustanovena dvoučlenná federace ČSR a SSR. Nakonec normalizace po roce 1969 zrušila veškeré moravské naděje.³ Naděje mohly ale být realizovány až po svobodných volbách v roce 1989, po listopadové revoluci.

Cílem této práce je historicko- politická analýza moravských regionálních stran a hnutí mezi léty 1989 - 1992. Záměrem této práce není podat vyčerpávající informace o všech moravských regionálních stranách a hnutích za toto období na území Moravy a Slezska, nýbrž zaměřením se na nejvýznamnější z nich a přiblížení důvodu jejich vzniku a jejich působení. Jde o zdůraznění

² Mareš, M.; „Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989“; Brno 2003

³ Prenes, J.; „ Pod moravskou orlicí aneb dějiny moravanství“; Brno 1996

existence moravských regionálních formací jež měly vliv na utváření stranického systému po roce 1989.

V kapitole, která popisuje působení moravských stran a hnutí za léta, kdy probíhaly celostátní volby, jsou připojeny výsledky voleb a umístění nejvýznamnějších moravských politických regionálních uskupení.

1. 1. Regionální strany

1. 1. 1. Definice regionálních a etnických stran

Definice regionálních či etnických stran existují. Přesto není vymezení vždy přesné, pro další zkoumání je však nezbytné.

Vymezení regionálních a etnických stran je složité z hlediska několika aspektů. Vymezení „etnická strana“ a „regionální strana“ jsou užitečné avšak dosud neexistuje specifická rodina regionálních a etnických stran, jejichž existenci se dosud nepodařilo uspokojivě prokázat.

Vymezit regionální stranu lze nejlépe jako samostatnou stranicko - politickou formaci jejíž ideově programová i organizační identita, stejně jako zdroje politické legitimace a volební mobilizace, mají regionální charakter.⁴ Regionální strany jsou tedy definovány jako strany s teritoriálně ohraničeným působením. Ale regionální strany nejsou vždy stranami etnickými.

Definici etnické strany lze vymezit jako politickou stranu jejíž ideově - programová i organizační identita stejně jako jí používané zdroje politické legitimace a volební mobilizace, mají výhradně etnický ráz.⁵ I přes tuto definici neexistuje obecně uznávané vymezení etnických stran.

⁴ Mareš, M.; „Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989“; Brno 2003

⁵ Tamtéž

1. 1. 2. Obecná charakteristika regionálních stran

Regionální strany jsou součástí mnoha stranických systémů. Regionální strany a jiná politická uskupení tohoto druhu vznikají na základě mnoha důvodů. Mezi hlavní důvody jež podporují vznik regionálních stran patří historické, etnické a nebo územní spory. Tyto důvody umožňují některým politickým stranám působit jako strany regionálního charakteru nebo jako strany etnicko - regionální.

Regionální politická uskupení definoval M. Strmiska jako: „formace s regionálně ohraničenou voličskou základnou a mobilizačními zdroji respektující substátní, regionální společenství zájmů jako formace jež funkce politické strany v plné míře vykonávají v regionálně definovaném prostoru, což je odlišuje od celostátních stran.“⁶

Nejvýraznějším znakem regionálních politických stran je vazba k určitému blíže ohraničenému území, které není shodné s územím celého státu. Celostátní voličský potenciál regionálních stran je díky tomu významně omezen, v závislosti na celkovém poměru velikosti regionu k území celého státu. Regionální strany proto častěji „zastupují“ skupinu stran typově označených jako „malé strany“ nebo „středně velké strany“.⁷ Regionální strany proto nerepresentují alternativu k celonárodním stranám, ale reprezentují pouze určitou skupinu obyvatel žijících v „ohraničeném“ regionu. Tím také přicházejí o koaliční potenciál na celostátní úrovni.

Podobně jako strany regionální lze definovat i strany etnicko - regionální. K podobnosti k regionálním stranám se přidává navíc prvek etnický. Etnicko - regionální strany jsou spjaty s určitým územím, které zastupují, ale navíc je zde zdůrazněn prvek etnické odlišnosti obyvatel daného regionu.

⁶ Strmiska, M.; „Regionální strany a stranické systémy. Španělsko, Velká Británie a Severní Irsko“; Brno 1998

⁷ Tamtéž

Centrum působnosti regionálních nebo etnicko - regionálních stran se nachází většinou v regionálních samosprávných celcích, jsou-li v rámci státu zřízeny. Pokud regionální celky ve státě zřízeny nejsou, regionální strany své těžiště působnosti přenášejí na celostátní úroveň. V tomto případě vzniká pro tyto uskupení úskalí, v podobě menší voličské základny dané regionálním charakterem strany. Proto na celostátní úrovni nehrají etnicko - regionální strany takovou důležitou roli jako strany celonárodního charakteru. Váhu svého působení ve stranickém systému se snaží mnohdy zajistit „vyděračským potenciálem“.⁸

V případě moravských regionálně - etnických stran hrála důležitou roli neexistence prostředního samosprávného článku ve státě. Regionální strany tak byly odkázány na lokální nebo celostátní úroveň. Tento fakt jistě ovlivňuje jejich chování a má vliv na celostátní úroveň.

1. 1. 3. Etnické a regionální strany v ČR

Po dlouholeté přestávce způsobené komunistickým režimem se po roce 1989 vytvořil v Československu pluralitní systém politických stran. Postupem času se ustálily poměry v novém stranickém systému, i když vykazoval vyšší úroveň konkurence než spolupráce.⁹ Do nového stranického systému se rozhodly zapojit politické formace, které si za svůj nejdůležitější cíl určily obhajobu regionálních a etnických zájmů. I když nedokázaly tyto formace v celostátním kontextu získat dlouhodobé pozice, alespoň dočasně se to některým z nich podařilo.

Z tohoto hlediska je smysluplná analýza jejich působení v celonárodním kontextu a jejich podíl na jeho ovlivnění.

⁸ Tamtéž

⁹ Mareš, M.; „Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989“; Brno 2003

2. Vznik moravských regionálních formací po roce 1989

2. 1. Moravské občanské hnutí

Jako první čistě moravská politická organizace vzniklo po listopadové revoluci 1989 Moravské občanské hnutí. Vzniklo na přelomu listopadu a prosince roku 1989, získalo pro své působení prostory v budově tehdejšího KNV v Brně a otevřelo zde svou kancelář. Pod vedením Miroslava Richtera navázalo na činnost některých neoficiálních kulturních spolků, které působily již za předcházejícího komunistického režimu. MOH vzniklo na základě spolků v nichž se soustředili především lidé, kteří měli velmi silné křesťanské cítění.¹⁰ Tento fakt měl na další působení MOH výrazný vliv.

Za účasti několika desítek lidí uspořádalo hnutí ve studentském klubu na Neleповě ulici v Brně první shromáždění, které dospělo k požadavku na obnovení zemského zřízení a rehabilitace Moravy v rámci Československa.

MOH tak na základě výsledků shromáždění zahájilo rozhovory z OF. Delegace MOH se zúčastnila Olomouckého sněmu OF se svým požadavkem, ale tento požadavek byl ze strany OF odmítnut.¹¹ 6. února 1990 vznikla koordinační rada mezi SMS a MOH. Na svou podporu shromáždilo Richterovo hnutí 7 tisíc podpisů.¹² Závažný problém při registraci hnutí nastal v okamžiku, kdy se zjistilo, že ke jménům na podpisových arších nejsou připojeny rodné čísla.

Na shromáždění, které se konalo 10. února 1990 v brněnské hale Rondo, bylo schváleno „Provolání účastníků shromáždění Moravského občanského hnutí“ v němž byly vysloveny požadavky na : „rehabilitaci státoprávního

¹⁰ Viz. Prenes, c. d. , s. 221.

¹¹ Tamtéž.

¹² Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989 / Miroslav Mareš; Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury 2003, s. 39

uspořádání Moravy, vlastní zákonodárny sbor a vlastní správu, zajištění široké místní samosprávy měst a obcí, vytvoření federální soustavy, která by zajistila, aby národní důchod jednotlivých zemí byl ponechán k všestrannému rozvoji dané země, zrušení diskriminačního zákona č. 144/1968 Sb., o postavení národů a národností a obnovení Matice moravské.¹³ Na shromáždění promluvil jako první předseda MOH Miroslav Richter a ve svém projevu zmínil možnost, ukončit činnost MOH v případě, že bude navržena samospráva Moravanům. Po projevu předsedy pokračoval program shromáždění výkladem o historii a heraldice na Moravě historika Lubomíra Havlíka a Jiřího Bílého. Na shromáždění pronesli pozdravné projevy poslanec FS Vlastimil Baruš, prorektor Univerzity Palackého v Olomouci František Mezihorák, prorektor VUT v Brně Vilibald Bezdíček. Dále vystoupil místopředseda vlády ČSR Antonín Baudyš, Boleslav Bárta za SMS aj.¹⁴

S Československou stranou lidovou navázalo MOH těsnější vztahy. MOH se nakonec rozhodlo vstoupit do volební kampaně v koalici s Křesťanskodemokratickou, stranou s Československou stranou lidovou, se Svobodnými rolníky a Klubem seniorů, a to i přes to, že v únoru roku 1990 byla uzavřena dohoda s SMS, že v případě, jedno z hnutí půjde do voleb, druhé zůstane nepolitické a poskytne mu svou podporu.¹⁵

2. 2. Společnost pro Moravu a Slezsko

Jako druhá organizace podporující rehabilitaci Moravy vznikla Společnost pro Moravu a Slezsko (SMS), která svou činnost obnovila 30. prosince 1989. Jako předseda SMS byl zvolen Boleslav Bárta, stejně jako v roce 1968. 5. ledna 1990 vzniklo koordinační středisko v Brně. V „Prohlášení k obnově činnosti

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Dále vystoupili Vladimír Zeman za Nezávislé slovenské odbory, z čeho lze vyvodit jistou podporu jak ze Slovenska tak z ČSL.

¹⁵ Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989 / Miroslav Mareš, Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury 2003, s. 55

SMS“ byl vysloven požadavek na změnu územně- správního uspořádání. Nejvyšší prioritou samostatnosti Moravy a Slezska byla stanovena samospráva ekonomická.¹⁶

1. dubna 1990 proběhl sněm SMS v Kroměříži. Na tomto sněmu byla přijata Moravskoslezská deklarace, která požadovala etablování samosprávné formy Československého státu, jenž by byl založen na přirozených hranicích Čech, Moravy, Slezska a Slovenska. Tyto celky měly být především samostatné ekonomické jednotky, schopné úspěšně rozvíjet jednotlivé oblasti společenského života v daných zemích. V této souvislosti bylo rezolutně odmítnuto spojování rehabilitace Moravy se separatismem nebo s nacionalismem.¹⁷

Mezi členy SMS panovaly obavy z odmítnutí trojčlenné federace ze strany Slovenska. V tomto případě by se SMS přiklonilo k řešení moravské otázky v rámci České republiky, s tím, že by postavení zemí mělo možnost získat i Slezsko a Praha.

Zásadním rozhodnutím sněmu bylo také rozhodnutí o vzniku Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko, které mělo být zaregistrováno jako politické hnutí, která by se zúčastnilo červnových parlamentních voleb. Dosavadní hnutí působilo nadále zejména jako společenská organizace.¹⁸

2. 3. Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko

Vznik HSD – SMS zdůvodnil Boleslav Bárta skutečností, že od 1. dubna 1990 nemělo žádné politické hnutí ani demokratická politická strana ve svém programu obnovení práv Moravy a Slezska.¹⁹ Hnutí definoval jako nadstranické

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989 / Miroslav Mareš, Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury 2003, s. 43

¹⁸ Viz. Informační bulletin SMS, č. 3, 1990, s. 1.

¹⁹ Viz. Informační Bulletin HSD – SMS, č. 4, 1990, s. 6.

politické uskupení všech demokraticky smýšlejících Moravanů a Slezanů bez rozdílu politického a náboženského smýšlení.²⁰ Po vzniku HSD – SMS se stala pro hnutí ústředním dokumentem Rezoluce z Kroměříže z 1. dubna 1990 která požadovala : „Rehabilitaci samosprávné země Moravskoslezské, zrušené komunistickým vedením 1. ledna 1949, rovnoprávné, samosprávné, samofinancující postavení, řešení vnitřní struktury státu na spolkovém principu, rozvíjení staromoravských, cyrilometodějských tradic, jako základu pro moravskou identitu a duchovní hodnoty, schopné sjednotit český a slovenský národ.

Počet příznivců a aktivistu HSD – SMS byl v době před volbami údajně okolo 260 000. Tato skutečnost umožnila ve velmi krátké době sehnat potřebný počet podpisů k registraci hnutí. Registrace proběhla na ministerstvu vnitra dne 5. 4. 1990. Po registraci HSD – SMS byla horečně připravována volební kampaň.

2. 3. 1. Politické cíle HSD - SMS

Ve volebním programu se HSD – SMS přihlásilo k principu samosprávné demokracie, která měla být nápomocna lepšímu fungování celého Československého státu, protože stranická demokracie není schopna uspokojit požadavky jednotlivce. Princip občanského státu byl podle HSD – SMS založen na omezení státní správy na minimum, na svobodném občanovi, na územní samosprávě a na spolkovém uspořádání Československého státu.²¹ Vytvořením samosprávy mělo dojít k eliminaci koncentrace v jednom centru. Země Moravskoslezská měla být obnovena v historických hranicích, měl být vytvořen Český a Moravský sněm, popřípadě sněm Slezský. Většina požadavků byla namířena ke zlepšení socioekonomické situace občanů Moravy a Slezska. Důraz byl kladen na ponechání národního důchodu na Moravě a ve Slezsku. Další body požadavků se soustředily na duchovní oblast každodenního života. Jednalo se

²⁰ Tamtéž.

²¹ Viz. Moravskoslezská deklarace, Moravskoslezská neděle, nedat., s. 13

především o právo každého národa na jazyk, kterým uctívá boha, dále pak o využití náboženství k morální obrodě společnosti apod.²²

2. 4. Strana moravského venkova

Další stranou jež vznikla na podporu rehabilitace Moravy byla Strana moravského venkova (SMV). Zakladatel SMV byl Josef Brož ze Šumperka. SMV byla založena 28. 3. 1990 a zaregistrována ministerstvem vnitra 5. 4. 1990.

Po svém vzniku se SMV podílela s několika dalšími subjekty na vytvoření koalice Spojenectví zemědělců a venkova (SZV), jejímž mluvčím se stal právě Josef Brož. Další významnější složkou SZV byla Zemědělská strana vedená Františkem Trnkou. Mezi další začleněné subjekty v rámci SZV patřily Československá strana integrace, Republikánská strana československého venkova, Hnutí za rovnoprávné postavení žen v Čechách a na Moravě, Hnutí důchodců za životní jistoty a Celostátní aktiv občanů.

SMV se snažila prezentovat jako strana hájící moravské zájmy, která upřednostňuje regionální a pohraniční princip strany před moravistickým a nacionalistickým principem. Tato skutečnost se projevila v tom, že strana po celou svou dobu existence kooperovala jak s moravistickými, tak s celostátními agrárními subjekty.²³

Program SMV byl zaměřen zejména na podporu zemědělské a sociální oblasti v rámci celého Československa, ale otázka státoprávního postavení Moravy popřípadě Slezska nebyla do programu zahrnuta.

2. 5. Moravská národní strana

²² Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989 / Miroslav Mareš, Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury 2003, s. 45s.

²³ Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989 / Miroslav Mareš, Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury 2003, s. 46

2. 5. 1. Vznik Moravské národní strany

Po neúspěchu MOH v parlamentních volbách 1990 se uvnitř hnutí začal projevovat rozkol mezi předsedou Miroslavem Richterem a částí vedení hnutí. Obě skupiny se lišily v pohledu na podobu dalšího působení MOH. S Richterem se spojilo na počátku roku 1990 několik aktivistů, kteří vnímali moravanství na národním principu. Vzhledem k úzké vazbě MOH na KDU začal Richter a jeho spojenci uvažovat o založení vlastní strany. Vznikla tak Moravská národní strana (MNS), která byla zaregistrována 28. září 1990. Předsedou přípravného výboru MNS se stal Miloš Kočovský.

MNS se přihlásila na stranu obhajoby Moravanů jako specifického národa a na nacionálním základě začala prosazovat své zájmy.²⁴ MNS se považovala za historickou nástupkyni Moravské národní strany z období 19. století.

Spolu s představiteli HSD – SMS se MNS zúčastnila manifestace na Slavkově, která se konala 28. října 1990 u příležitosti zdejšího jednání českých a slovenských politiků o budoucnosti federace. Výrazně kritizovali předsedu vlády Pitharta i prezidenta Havla a dostali se tak do sporů s OF. První sjezd MNS se konal 16. prosince 1990, jejím předsedou byl zvolen Ivan Dřímál.

Za vedení Ivana Dřímala MNS zahájila spolupráci s HSD – SMS a to i přes to, že někteří jeho členové odmítali nacionalistický kurs MNS.²⁵ 1. září 1990 proběhlo setkání výboru HSD – SMS a MNS na kterém Boleslav Bárta podpořil ve shodě s Josefem Peclem z MNS vznik Moravské země. Předseda HSD – SMS Boleslav Bárta na prvním sněmu MNS prohlásil, že MNS je nejbližším politickým spojencem HSD – SMS v prosazování trojspolkového státu v rámci Československa. HSD – SMS i MNS se v prvním období roku 1991 podíleli na nejvýraznějším vzestupu moravistických hnutí, které ale nevedlo ke splnění jejich požadavků.

MNS 16. února 1991 vydala po setkání okresních delegátů „Prohlášení Moravské národní strany k současné situaci v otázkách rovnoprávného postavení

²⁴ Tamtéž.

²⁵ S. 53. K největším odpůrcům patřil Jan Kadlec.

Moravy.²⁶ V něm zdůraznila požadavek řešení otázky Moravy a Slezska mimo ČR jako rovnoprávného státotvorného subjektu v rámci spolkového uspořádání státu, přičemž se distancovala od všech projevů extremismu a zdůraznila prosazování požadavků Moravanů všemi legálními cestami.

Dne 17. 3. 1991 MNS vydala „Teze ústavy Moravskoslezské republiky“ v nichž bylo upraveno postavení Moravy a Slezska, přičemž případné zapojení do širšího soustátí ponechala moravskoslezské politické reprezentaci, která by mohla s tehdejšími státními útvary Československa uzavřít státní smlouvu.²⁷

MNS se zavazovala ve svém programu, aby se Československo změnilo ve federaci s konfederálními prvky, které by byly tvořeny Českou republikou, Moravskoslezskou republikou a Slovenskou republikou.²⁸

2. 5. 2. Politické cíle MNS

Ve svém programu hodlala MNS usilovat o nové státoprávní uspořádání na národnostním principu. Ve svém programu vyzdvihla především: „Respektování moravského národa jako státotvorného prvku, uznání a garantování moravské hranice, konstituování Moravské republiky, vytvoření životaschopného ekonomického programu moravských regionů, s využitím domácího i cizího kapitálu, který byl zaměřen především na minimalizaci dopadů ekonomických reforem na občany.

3. Postoj k moravanství napříč stranickým spektrem

Podporu zemskému zřízení několikrát vyslovil tehdejší předseda ČNR Petr Pikhart, kdy v předvolebním projevu v Brně 27. 5. 1990 přislíbil, že při své

²⁶ Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989 / Miroslav Mareš, Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury 2003, s. 54

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Viz Rychlík 2002, s. 381

práci bude brát ohled na specifické postavení Moravy. Svou podporu adresovanou „Brňákům“ zmínil v děkovném dopise i Václav Havel.

V září 1990 na jednání předsednictev ČNR a SNR ve Svatce, Bratislavě a ve Štíříně předložili poslanci HSD – SMS návrhy, které měly přispět k přeměně ČSFR na spolkový stát složený ze tří zemí – Země české, Moravskoslezské a Slovenské. Tyto návrhy nebyly přijaty. Ve stejné době probíhala petice požadující rehabilitaci Moravy. Pod požadavek rehabilitace Moravy se podepsalo 630 000 lidí.²⁹ Pro slovenské zastánce volnějšiho svazku i pro separatisty byl model tří republik nepřijatelný. Slovenská politická reprezentace se tak obávala, že by nebyla jedním ze dvou federálních partnerů – České republiky a Slovenska, ale že by se jeho postavení snížilo na nižší úroveň rovnou Moravě vůči české zemi.

Moravskou otázku ale slovenská politická reprezentace částečně podporovala z důvodu oslabení české pozice. Docházelo tak k čistě účelové spolupráci mezi SNS a HSD – SMS.³⁰

4. Parlamentní volby 1990

Do parlamentních voleb v roce 1990 se zapojila tři moravská regionální uskupení. Jako samostatný subjekt vstupovalo do voleb jen HSD – SMS, dále se voleb zúčastnilo MOH a SMV v koalici Spojenectví zemědělců a venkova (SMV) spolu s KDU.

SMS vstupovala do voleb jako politické hnutí. Přeměna v hnutí byla velkým překvapením především pro MOH. Bylo tomu tak z důvodu, že se představitelé moravských subjektů dohodli v únoru 1990, že ve volbách budou vystupovat společně. Dohoda obsahovala ujednání, že v případě, že by jeden ze subjektů kandidoval do voleb druhý měl zůstat nepolitickým sdružením a druhý

²⁹ Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989 / Miroslav Mareš, Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury 2003, s. 49

³⁰ Rychlík Jan; Česko - slovenské vztahy 1989 – 1992; Academic Electronic Press, Bratislava 2002, s. 184

subjekt podpořit.³¹ Po přeměně subjektu SMS na politické hnutí HSD- SMS představitelé MOH nabídli své zástupce na kandidátku HSD- SMS. Ze strany HSD- SMS byla však tato nabídka odmítnuta.³² Proto se Moravské občanské hnutí rozhodlo zúčastnit se voleb v rámci koalice KDU.

Ve volebním programu se MOH přihlásilo k úsilí o obnovení samosprávy jak zemské tak obecní. Ve volebním programu byly obsaženy požadavky na obnovení Moravy v jejích historických hranicích, vytvoření Moravského zemského sněmu, Moravské vlády a Moravské banky, která by usnadnila podnikání na Moravě. Mezi další požadavky patřilo vybudování školského systému, vytvoření samostatných sportovních svazů atd. MOH dalo najevo své vazby na moravskou historii, když se přihlásilo ke křesťanským zásadám jako nositelka tisícileté tradice duchovního života Moravy.

Naproti tomu Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko vstoupilo do voleb samostatně. Stejně jako MOH se ve svém volebním programu přihlásilo k obnovení Moravskoslezské země v hranicích před rokem 1949. Tento bod v programu byl základním kamenem pro existenci HSD – SMS. Samosprávu prosazovalo na úrovni zemské i na úrovni obecní. Požadovalo vytvoření samosprávného systému a odstranění centralistického řízení státu, jenž by zajistil odstranění byrokratické moci jednoho centra. Dalším požadavkem bylo vytvoření z České národní rady Český sněm a Moravskoslezský sněm. Oba měly být vybaveny moci zákonodárnou, která měla ošetřovat v zemi Moravskoslezské její specifika vymezené v ústavě. Dále měla být vytvořena Moravskoslezská vláda, ta měla být odpovědná Moravskoslezskému sněmu. Moravskoslezská vláda měla být bez ministerstev pouze s malým úřadem zemské vlády. Moravskoslezská vláda by tedy plnila funkci kontrolní, odvolací a pečovala by o ekologický, potravinový, zdravotnický, sociální, vzdělávací, vědeckotechnický, kulturní a duchovní

³¹ Viz. „Morava jde do voleb dvakrát“, Moravské listy, č.2., 1990, s.8.

³² Tamtéž

program rozvoje země. HSD – SMS podporovalo úsilí o evropskou integraci, ve které spatřovalo záruku existence historických zemí a regionů.³³

Základem volebního programu byla samosprávná demokracie. V samosprávě spatřovalo záruky proti případné obnově totalitního režimu. Jako hlavního činitele samosprávy určilo jedince, jenž svobodně řídil sám sebe a svou obec.³⁴

Základem státu se podle HSD – SMS měla stát samosprávná obec s pravomocemi stávajících okresních národních výborů. Dalším stupněm samosprávy pak měl být okres, který měl být reprezentovaný okresní zastupitelskou radou, tvořenou starosty příslušných obcí. Československá republika měla být tvořena spolkem tří zemí: české, moravskoslezské a slovenské. HSD – SMS mělo připravenou jednu variantu navíc, pro případ, že by slovenská reprezentace nesouhlasila s vytvořením spolkové republiky tří zemí. Druhá varianta v případě nesouhlasu slovenské reprezentace počítala se samosprávným postavením Moravy a Slezska v rámci České republiky. Postavení země pak mělo získat i město Praha a Slezsko, v případě, že by tak rozhodli jeho obyvatelé v referendu. Sněmy zemí by tvořily Českomoravskou národní radu, jenž by byla rovna Slovenské národní radě. Českomoravská vláda by pak byla obdobou vlády federální. K tomu by však každá země disponovala i vlastní vládou zemskou.³⁵

Volební program HSD – SMS byl v převážné většině zaměřen na vytvoření a posílení samosprávné demokracie. Ostatní body programu byly obecného rázu nebo se opět odkazovaly na vytvoření samosprávné demokracie. I když HSD – SMS hovoří ve svém programu o Moravanech a Slezanech nepovažovalo je nikdy za samostatné etnikum. Proto v této souvislosti nelze označit hnutí v tomto stádiu vývoje za etnicko – regionální politický subjekt.

Parlamentní volby v roce 1990 byly pro mnohé překvapením a přinesly vskutku nečekaný výsledek. Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro

³³ Za rovnoprávné postavení Moravy a Slezska v Československu: Volební program HSD – SMS, pozdravy z Moravy, květen – červen, 1990

³⁴ Informační bulletin HSD – SMS, č. 4, 1990, s. 6 – 10.

Moravu a Slezsko získalo v české republice ve volbách do Sněmovny národů Federálního shromáždění (SN FS) a do České národní rady třetí nejvyšší počet hlasů a skončilo hned za vítězným Občanským fórem (OF) a Komunistickou stranou Československa (KSČ). Ve volbách do sněmovny lidu Federálního shromáždění (SL FS) získalo nižší počet hlasů a skončilo na čtvrtém místě za OF, KSČ a koalicí KDU.³⁶ Tento výsledek byl předpokladem pro získání 9 mandátů, 7, 89 % ve SL FS, 7 mandátů, 9,1 % ve SN FS a v ČNR 22 mandátů, 10, 33 %.³⁷

Naopak neúspěchem skončily volby pro MOH které na kandidátce KDU získalo pouze jeden mandát v ČNR (KDU získal ve volbách do ČNR 8, 42 %), což v konečných číslech znamenalo 607 134 mandátů, do SL FS 8, 69 %, 629 359 mandátů, do SN FS 8, 75 %, 633 053 absolutně, 6 mandátů. Žádný mandát ve FS ani v ČNR nezískalo SZV, za nějž kandidovalo i SMV. Obdrželo 3, 77 % hlasů do SL FS, 3, 99 % do SN FS a 4, 11 do ČNR.³⁸ Koalice KDU získala méně hlasů než se před volbami předpokládalo.

Prohra v parlamentních volbách způsobila uvnitř MOH rozkol, jenž zapříčinil odchod části vedení a členské základny do nově vzniklé Moravské národní strany. MOH existovalo a provádělo svou činnost i v následujícím období, ale postupně upadalo a ztrácelo podporu veřejnosti. Ve volbách v roce 1992 do parlamentu kandidovalo MOH s Křesťanskou a demokratickou unií – Československou stranou lidovou (KDU – ČSL), ale opět nedosáhlo kýženého úspěchu.

³⁵ Tamtéž

³⁶ Za rovnoprávné postavení Moravy a Slezska v Československu: Volební program HSD – SMS, pozdravy z Moravy, květen – červen, 1990

³⁷ Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989, M. , Mareš, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2003, s. 47.

³⁸ Tamtéž

5. Průzkum Moravského cítění

5. 1. Dotazníky k moravským otázkám

Nárůst moravského cítění byl potvrzen v dotazníkové studii, kterou provedl Václav Florenc z Masarykovy univerzity v Brně. Průzkum probíhal od 21. ledna až do 10. února 1990. Podle tohoto průzkumu se za Moravany považovalo 88, 3 % obyvatel historického území Moravy, za Slezany se považovalo 37, 6 % obyvatel žijících ve Slezsku. Jako zvláštní větev českého národa se chápalo 47, 7 % dotázaných a za samostatný národ celých 53, 3 % obyvatel Moravy. Pro zemské zřízení s jednotnou Moravou se vyslovilo 41, 2 %, pro trojfederaci 37, 7 % a pro zemské zřízení s Moravou a Slezskem 32, 6 % občanů.

Za politické centrum Moravy označilo 71 % obyvatel Brno, 22, 2 % dotázaných Olomouc, další možnosti byly nevýznamné. Městem, kde měly sídlit ústřední správní orgány mělo být podle 62, 2 % dotázaných Brno, podle 24, 4 % Olomouc (Frolec 1991)³⁹.

V únoru roku 1990 se konal další výzkum na názory na moravskou otázku, který provedl Institut pro výzkum veřejného mínění. Podle jeho zjištění se na území Moravy považovalo za Moravany jako samostatný národ 39 %, z toho 46 % v Jihomoravském a 32 % v Severomoravském kraji. V Jihomoravském kraji se vyslovilo pro samostatnou republiku 34 % dotázaných, v Severomoravském 19 % dotázaných (Institut pro výzkum veřejného mínění 1990)⁴⁰

³⁹ Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989 / Miroslav Mareš, Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury 2003, s. 41 - 42

5. 2. Sčítání lidu 1991

V roce 1991 proběhlo sčítání lidu v němž se 1 362 313 lidí (13, 22 %) přihlásilo k moravské národnosti. K národnosti Slezské se přihlásilo pouze 44 000 lidí (0, 43 %). V rámci historických hranic Moravy to bylo 39, 6 % obyvatel, ve Slezsku 4, 3 %⁴¹. Podle průzkumů by HSD – SMS získalo na svou stranu v březnu roku 1991 asi 11 % lidí.

6. Moravské regionální strany 1990 – 1992

6. 1. Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko

Úspěch v parlamentních volbách 1990 byl pro HSD – SMS povzbuzením a znamenal zvýšení politického vlivu nejen mezi voliči, ale i mezi ostatními politickými stranami. U příležitosti formování vlády v České republice v létě 1990 jednal s představiteli hnutí jak prezident Václav Havel, tak nejvyšší představitelé tehdy nejsilnějšího politického subjektu OF. Při jednáních nebyla sice ze strany představitelů OF jednoznačně vyjádřena podpora projektu HSD – SMS na znovuoobnovení samosprávy Země moravskoslezské, ale ani nebyla tato alternativa do budoucna vyloučena.

Mezi HSD – SMS a OF pak byla uzavřena dohoda, podle které se HSD – SMS zavázala, že bude podporovat OF ve všech demokratických aktivitách. Ale v případě, že by OF nepřijalo návrhy na obnovení zemského

⁴⁰ Tamtéž

⁴¹ Tamtéž

zřízení a perspektivního přetvoření dvoučlenné federace na spolkový stát tvořený třemi zeměmi, mělo být o této otázce rozhodnuto referendem.⁴²

Podle prohlášení tehdejšího představitele HSD – SMS Bohumila Tichého bylo hnutí nabídnuto jedno ministerské křeslo federální vládě a dvě místa ve vládě české. Ale prohlášení předsedy hnutí Boleslava Bárty o postavení HSD – SMS v polokoalici, ale účast ve federální vládě znemožnilo. Na druhou stranu jednání v rámci ČNR, která vedl Bohumil Tichý, umožnila hnutí získat alespoň jedno ministerské křeslo v české vládě. Ministrem kontroly vlády ČR se stal právě Bohumil Tichý.

6. 1. 1. Neshody v HSD – SMS na podzim 1990

Již v průběhu léta 1990 se začaly mezi špičkami vedení HSD - SMS projevovat první vážné neshody. Způsob a výsledky vyjednávání o podobě účasti hnutí na politické scéně na federální a české úrovni bylo jedním z prvních sporných bodů. Další rozpory se objevily kolem vztahu hnutí k OF, k Pikhartově české vládě a ke způsobu řešení otázky zemské správy. K těmto problémům se později přiřadily i osobní problémy ve vztazích mezi jednotlivými předáky hnutí.

Řešení k alespoň částí problémů měl přinést I. Sjezd HSD – SMS, který se konal 15. září 1990 v Ostravě. Jeho výsledky však nebyly sto uspokojit očekávání. Hnutí se muselo vyrovnat především se svými organizačními problémy a tomu odpovídalo i jeho usnesení. Hovořilo se v něm především o vnitřních záležitostech. Důležitý byl ale i poslední bod usnesení. Ten vyzýval všechny poslance i členy HSD – SMS k podpoře takového zákona o státoprávním uspořádání, který by řešil postavení Moravy a Slezska v rámci Spolkové republiky.⁴³

⁴² Memorandum II. Kroměřížského sněmu Moravanů a Slezanů, k dohodě mezi HSD – SMS a OF, přijato na II. Kroměřížském sněmu SMS 20. 10. 1990

⁴³ Usnesení prvního sjezdu HSD – SMS, Moravskoslezská orlice, 3/90, s.9.

V té době začala pracovat komise české vlády, která měla vypracovat návrhy řešení státoprávního uspořádání. V rámci této komise pracovali také někteří představitelé HSD – SMS, ministr Tichý a místopředseda ČNR Zdeněk Malík. Výsledkem práce komise pak byl návrh zákona, kterým by bylo obnoveno zemské zřízení v rámci České republiky. To bylo ale v rozporu s usnesením ostravského sjezdu HSD – SMS, který plně podporoval spolkové uspořádání v celém Československu.

Vztahy mezi částí vedení HSD - SMS soustředěné kolem předsedy Bárty se skupinou poslanců FS a ČNR vedeném ministrem Tichým se nadále zhoršovaly. K vyvrcholení těchto rozporů pak došlo 20. října 1990 na II. Sněmu Moravanů a Slezanů, který pořádala Společnost pro Moravu a Slezsko a HSD – SMS. Po ukončení kulturních akcí se pak odděleně sešel sněm mluvčích okresních středisek HSD – SMS a na jiném místě oba poslanecké kluby hnutí.

Na společném jednání poslaneckých klubů hnutí byl ostře kritizován předseda hnutí Boleslav Bárta. K jeho nejvýraznějším odpůrcům patřili ministr Tichý, předseda poslaneckého klubu v ČNR Jan Kadlec a poslanec František Pernica. Vyčítali mu zejména špatné personální obsazení zemské kanceláře, přílišný radikalismus při prosazování požadavků hnutí a bylo připomenuto obvinění, podle něhož měl být Boleslav Bárta spolupracovníkem státní bezpečnosti. Po skončení tohoto jednání již nebyli někteří poslanci v puštění do hlavního sálu, kde zasedali delegáti sněmu a kde přednesl delegát Bárta zásadní projev.

Předseda HSD – SMS Boleslav Bárta odmítl veškerá nařčení se své spolupráce s předlistopadovou Státní bezpečností a obvinil skupinu členů soustředěných kolem ministra Tichého ze závislosti na politice OF a z celkové ústupnosti z programu HSD – SMS. Sněm okresních mluvčích pak vyjádřil jednoznačnou podporu právě Boleslavu Bártovi.⁴⁴

Významným dokumentem přijatým na tomto sněmu byla II. Moravskoslezská deklarace. V dokumentu byly vyjmenovány body, jejichž

⁴⁴ Druhý kroměřížský sněm, poslanci proti voličům, Moravskoslezská orlice, 7/90, s.4.

splnění delegáti požadovali. Jednalo se především o požadavek na přijetí návrhu zákona o zemském zřízení, který předložili poslanci HSD – SMS v ČNR. V případě nepřijetí tohoto zákona do doby konání komunálních voleb 1990 požadovali uskutečnění referenda o této otázce. Dále byl vnesen požadavek na vytvoření moravskoslezského občanského parlamentu, složeného z poslanců všech politických stran a hnutí zvolených na Moravě a ve Slezsku, který by plnil funkci reprezentativního představitele moravskoslezské samosprávy. Na závěr opět odmítly různá nařčení z moravského nacionalismu a separatismu.

V průběhu jednání bylo přijato memorandum k dohodě mezi HSD – SMS a OF. V memorandum bylo OF nařčeno z odporu proti uskutečnění zemského zřízení založeného na samosprávném principu a tím z porušení dohody o partnerství mezi HSD – SMS a OF. Dále bylo OF obviněno z útoků na HSD – SMS a jeho představitele. Proto byl vznesen představiteli sněmu požadavek na zhodnocení další spolupráce s OF.⁴⁵

Týden na to, 27. října 1990 se v Brně opět sešel sněm mluvčích okresních středisek a současně i zemská koordinační rada, tedy dva nejvyšší orgány HSD – SMS. Sněm rozhodl takto: „Páni poslanci ing. B. Tichý, ministr vlády ČR, dále Fr. Pernica, MUDr. M. Krejcar a Zd. Vysloužil se hrubě provinili proti stanovám HSD – SMS, proti politické linii i proti morálním zásadám hnutí. Tímto svým jednáním narušili dobrou pověst hnutí v předvolebním období a ohrozili je vnitřním rozkladem. Z těchto důvodů sněm předsedů okresních středisek, jako nejvyšší orgán HSD – SMS, na svém jednání dne 27. 10. 1990 v Brně rozhodli takto : Výše jmenované poslance zbavuje s okamžitou platností jednat a hovořit ve svých poslaneckých funkcích jménem HSD – SMS, výše jmenované poslance vyzývá, aby pro ztrátu důvěry a pro oklamání našich voličů se vzdali svých poslaneckých mandátů.“⁴⁶ Dále bylo rozhodnuto, aby předseda Boleslav Bárta požádal předsedkyni ČNR o odvolání ministra Tichého z jeho funkce ve vládě ČR:

⁴⁵ Memorandum II. Kroměřížského sněmu Moravanů a Slezanů, k dohodě mezi HSD – SMS a OF, přijato na II. Kroměřížském sněmu SMS 20. 10. 1990

⁴⁶ Odvolat tři poslance ministra, Moravskoslezská orlice, 8/90, s. 1-2.

Jmenovaní poslanci byli obviněni z toho, že se na sebe pokusili ztrhnout moc v hnutí a odvolat stávajícího předsedu z funkce, že nerespektovali volební program HSD – SMS, podle kterého mělo hnutí prosazovat vytvoření Českého sněmu a Moravskoslezského sněmu, oba s mocí zákonodárnou a z toho, že se veřejně distancovali od textu II. Moravskoslezské deklarace, přijaté na druhém kroměřížském sněmu Moravanů a Slezanů. Za toto jednání měli být poslanci Pernica, Krejcar a Tichý vyloučeni z HSD – SMS.⁴⁷

Podle poslance Bohumila Tichého byl důvodem k těmto obvinění boj uvnitř HSD – SMS, k čemuž se přidali i osobní antipatie mezi vrcholnými představiteli hnutí. Spor se dále vedl o způsob politické práce, jejímž výsledkem by byla realizace programu HSD – SMS. Skupina poslanců kolem ministra Tichého viděla šanci v udržení dobrých vztahů s OF v rámci české vlády a tím i posílení pozice premiéra Pikharta, který byl oslaben postupným rozpadem OF, což by v důsledku znamenalo posílení pozic HSD – SMS a vytvořilo by mu pak lepší pozici pro vyjednávání o rehabilitaci zemského zřízení v ČR. Bártovo vedení naopak kladlo větší důraz na razantnější vedení nátlaku, jakými byli např. masové demonstrace počátkem roku 1991 v některých moravských městech. Bárta se také stavěl méně vstřícně k spolupráci s OF, což bylo v souladu s prohlášením II. Kroměřížského sněmu Moravanů a Slezanů.

6. 1. 2. Komunální volby 1990

HSD –SMS očekávalo od těchto komunálních voleb v listopadu 1990 velké úspěchy. Případný úspěch ve volbách by znamenal stabilizaci uvnitř strany ve které právě vrcholila krize. Zároveň by došlo k posílení pozic samotného HSD – SMS.

Přes vnitřní krizi dosáhlo HSD –SMS nepopiratelných úspěchů v prvních komunálních volbách po listopadové revoluce, které se konaly 24. 11. 1990.

⁴⁷ Tamtéž

V těchto volbách získalo HSD – SMS na celostátní úrovni 4, 16 % hlasů a 2, 56 % mandátů (celkem 1706), což bylo o polovinu méně než při volbách parlamentních, ale relativně dostatečné v rámci Moravy (cca 10 %).⁴⁸ Dobrých výsledků dosáhlo hnutí především na jihu Moravy, kde mělo velmi vlivnou pozici. To platilo především pro Brno, kde ve volbách do městského zastupitelstva zvítězilo s 30, 9 % hlasů a obsadilo 19 z 60 mandátů. HSD – SMS tak porazilo i velmi silného a favorizovaného soupeře jakým bylo OF. HSD – SMS si činilo nárok na obsazení křesla primátora města Brna.⁴⁹ Kandidátem na post primátora města Brna se stal Zdeněk Tichý, který ale nebyl zvolen. Po prohře svého kandidáta oznámili zastupitelé HSD – SMS odchod do opozice. Do vedoucích pozic v městské radě se dostali až při spolupráci s částí klubu ODS , kdy společně odvolali primátora Václava Mencla a zvolili primátorem Jiřího Horáka z ODS. HSD – SMS pak získalo posty 1. a 3. náměstka primátora, kterými se stali Ludvík Doležal a Igor Marša. HSD – SMS tak zůstalo ve vedení města až do komunálních voleb v roce 1994.

Ve volebním programu pro město Brno do komunálních voleb se HSD – SMS zavázalo pro urychlené přijetí a zavedení zemského zřízení a schválení nového daňového systému ve prospěch obcí, měst a zemí.

SMV, obdržela ve volbách 0, 00 % hlasů a 0, 03 % mandátů. Komunálních voleb se zúčastnil i nově vznikající subjekt Moravská národní strana. Ta se začala vytvářet v létě 1990 jako důsledek volební prohry MOH a politiky vůdčí osobnosti Miroslava Richtera.⁵⁰ Strana získal 0, 02 % hlasů a 0 mandátů.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Výsledky voleb do zastupitelstev v obcích za okres Brno – město, Městské oddělení ČSÚ Brno – město, listopad 1990, s. 6- 7.

⁵⁰ Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989, M. , Mareš, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2003, s. 51.

6. 1. 3. Rozpad poslaneckého klubu HSD – SMS ve FS

Nedlouho po skončení komunálních voleb 1990 vyvrcholil spor uvnitř HSD – SMS rozpadem jeho poslaneckého klubu ve FS.

Dne 26. listopadu 1990 přišlo pět dosavadních členů HSD – SMS s tím, že vytvoří nový klub HSD – SMS II. U zrodu nového klubu stáli poslanci Boleslav Bárta, Aleš Kladivo, Václav Tomis, Vladimír Váňa a poslankyně Alena Ovčáčiková. V původním klubu HSD – SMS I zůstalo 11 členů. Později přestoupil poslanec Ladislav Žáček do klubu HSD – SMS II. Tak se počet členů obou klubů ustálil na počtu 10 v klubu HSD – SMS I. A 6 v klubu HSD – SMS II.⁵¹

Vnitřní rozpory hnutí se později přenesly i do poslaneckého klubu HSD – SMS v ČNR. V poslaneckém klubu se vytvořily po vzoru hnutí dva proudy. Jeden zastupoval radikální křídlo uvnitř hnutí, které se ocitlo v opozici vůči OF a programu české vlády a vyjadřovalo přesvědčivou podporu představitelům hnutí, jenž obklopovaly předsedu Bártu. Druhý proud představoval konzervativnější politický směr, byl smířlivější ke kooperaci s OF a Pikhartovou českou vládou. K umírněnějšímu proudu patřili především poslanci Zdeněk Vysloužil, Pavel Konečný, František Homola a poslankyně Soňa Matochová. Většina poslanců zastávala neutrální pozici jenž vyrovnávala vnitřní pnutí, čímž přispěla k zachování poslaneckého klubu.⁵²

V únoru roku 1991 hlasovali poslanci ČNR o vládním návrhu zákona o zemském zřízení, na jehož vzniku se proti vůli vedení HSD – SMS podíleli i někteří jeho poslanci. Tento návrh zákona nakonec schválen nebyl a Bohumil Tichý odstoupil z funkce ministra kontroly české vlády. HSD – SMS se tak i formálně přestalo podílet na vládní moci a ocitlo se tak v opozici.

⁵¹ Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989 / Miroslav Mareš, Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury 2003, s. 55

⁵² Tamtéž.

6. 1. 4. HSD – SMS po II. Sjezdu

Vliv na další směřování hnutí HSD – SMS měl II. Sjezd, jenž se konal po náhlém úmrtí předsedy Boleslava Bárty 31. května 1991.

Sjezd byl rozdělen do dvou jednacích dnů. První jednací den se konal 8. června 1991 v Brně. Měl se vyřešit personální otázky nového vedení a urovnat vzniklou vnitřní krizi v HSD – SMS.

Do křesla předsedy hnutí byl zvolen poslanec ČNR Jan Kryčer, kterého podporovala skupina vedoucích představitelů a poslanců, kteří patřili k lidem z okruhu bývalého předsedy Boleslava Bárty.

Nové vedení mělo ambice především změnit program hnutí, které se do té doby zabývalo zejména otázkami státoprávního uspořádání. Nový předseda Kručet chtěl vytvořit z hnutí centralistickou politickou stranu, s liberálně sociálním programem, jejíž činnost by se neomezovala pouze na území Moravy a Slezska.

Skupina lidí, která se soustředila kolem poslance FS Bohumila Tichého se na II. sjezdu snažila získat podporu, ale na svou stranu téměř nikoho nezískal. Pokračovala tak situace, kdy HSD – SMS reprezentovaly ve FS dva poslanecké kluby, které na jednání federálního parlamentu velmi často hlasovaly rozdílně.

V průběhu srpna 1991 vystoupili proti novému vedení někteří mimobrněňští představitelé hnutí. Dávali najevo nelibost nad hospodařením se stranickými financemi a vyjadřovali obavy z tzv. brnocentrismu uvnitř HSD – SMS. V popředí těchto aktivit stáli především Václav Tomis, Antonín Saitz, Bronislava Zelinková a další. Společně dali vzniknout výkonnému výboru, který se prezentoval jako vnitřní opozice v hnutí. Na zasedání zemského sněmu HSD – SMS 31. srpna 1991 v Brně byli Saitz a Zelinková odvoláni ze svých funkcí v zemském sněmu a v zemské radě. Sněm dále vyzval představitele výkonného výboru, aby tento orgán s okamžitou platností rozpustili.⁵³

⁵³ Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989 / Miroslav Mareš, Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury 2003, s. 57

Druhé kolo II. sjezdu HSD - SMS se konalo dne 30. listopadu 1991 v Olomouci a přes tvrzení Jana Kryčera, že opozice uvnitř hnutí již neexistuje, se opět objevila názorová nejednotnost a dokonce nebyla vyloučena alternativa, že se platforma nespokojených členů přemění v nové, samostatné hnutí.⁵⁴

Ke konci roku 1991 a na počátku roku 1992 klesly předvolební preference HSD – SMS na 3 – 4 procenta, což přimělo vedení hnutí hledat případné koaliční partnery pro následující parlamentní volby 1992.⁵⁵ Jednání o vzniku případné koalice byla zahájena s Liberálně sociální unií (LSU) a Demokratickou stranou práce (DSP). Dohodu s LSU se ale nepodařilo uzavřít pro nesouhlas Strany zelených (SZ), která byla členem LSU.

V březnu byla nakonec uzavřena dohoda mezi HSD – SMS a MNS. Podle této dohody měli být členové MNS zařazeni na kandidátní listiny HSD – SMS pro parlamentní volby 1992.

7. Charta pro Moravu a Slezsko

Moravanství se stávalo důležitou součástí i celostátních stran, které působily na Moravě. A díky iniciativě byla dne 22. ledna 1990 přijata Charta pro Moravu a Slezsko, kterou podepsaly Společnost pro Moravu a Slezsko, Výbor pro samosprávu – občanské iniciativy při městském výboru Československé strany socialistické v Brně, přípravný výbor občanské iniciativy pro samosprávu Morava při Československé straně lidové v Brně, pracovníci sekce pro Moravu a Slezsko Demokratického fóra komunistů, Moravské hnutí proti byrokracii, Severomoravská iniciativa Přátelé Moravy a Slezska a Sdružení umělců Moravy a Slezska.

Charta obsahovala požadavky na ustanovení zemského sněmu nebo jiného zákonodárného orgánu ve věcech Moravy a Slezska, na ustanovení Moravskoslezské vlády nebo jiného orgánu výkonné moci, na obnovení Moravy

⁵⁴ Budování státu, č. 14, 1991, s. 4.

⁵⁵ Vývoj volebních preferencí HSD – SMS, viz. Krejčí, s. 242

a Slezska v jejich historických hranicích včetně stanovení volebních obvodů jenž by respektovaly tyto hranice, na zajištění toho, aby národní důchod vytvořený na Moravě a ve Slezsku zůstal po nezbytných přiměřených odvodech v těchto zemích pro všestranné zabezpečení a zvyšování kvality života jejich lidu a na uzákonění moravských symbolů.⁵⁶

8. Parlamentní volby 1992

Do parlamentních voleb 1992 se přihlásila čtyři moravská regionalistická uskupení. Samostatně vystupovalo HSD – SMS, v rámci HSD – SMS vystupovala MNS, SMV se do voleb 1992 spojila s HSS a MOH vstoupilo do voleb na kandidátkách KDU – ČSL.

Před parlamentními volbami v roce 1992 postihl HSD – SMS rozkol ve vedení strany. Rozpor vypukl poté, co byl její nový předseda Kryčer obviněn z ústupků ze stranického programu. Záhy po jeho zvolení do funkce předsedy strany byla vytvořena platforma HSD – SMS Moravskoslezského hnutí, která vznikla 7. září 1991. Jejím předsedou se stal František Hala a sídlem platformy se stala Kroměříž.

Důvodem obvinění Kryčera ze strany platformy byla zrada volebního programu, kdy měl upustit od trojfederace a spokojit se pouze se zemským úřadem, což mělo vést k realizaci regionální varianty uspořádání vztahů Moravy, Slezska a Čech.⁵⁷

Další výtky vznesena ze strany platformy se týkala neprůhledného hospodaření s 13, 5 milióny korun z volebního fondu, které měly zmizet neznámo kam. Kryčer tato nařknutí striktně odmítal. Ztrátu finančních zdrojů

⁵⁶ Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989 / Miroslav Mareš, Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury 2003, s. 39

⁵⁷ Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989, M. , Mareš, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2003, s. 58.

vysvětlil tím, že se tak stalo již za vlády minulého předsedy hnutí Boleslava Bárty. K vzniklé platformě se přihlásilo údajně 45 % členské základny.⁵⁸

Po této vnitrostranické roztržce bylo Moravskoslezské hnutí registrováno ministerstvem vnitra jako samostatný subjekt. Stalo se tak dne 23. prosince 1991. Hnutí hodlalo usilovat i nadále o rovnoprávné postavení Moravskoslezské země v rámci ČSFR. Dále podporovalo vznik a rozvoj kulturních a zájmových organizací na území republiky, podporovalo spolupráci všech demokratických hnutí a stran, jež mají za cíl dosažení samosprávy Moravskoslezské země.

Na mimořádném sjezdu HSD – SMS byly přijaty nové stanovy a volební teze. Jednalo se o potvrzení prosazování trojspolkového uspořádání země. Hnutí na sjezdu podpořilo také znovuzavedení trestu smrti. Jednalo se také o přistoupení strany HSD – SMS do LSU pro následující volební období, ale nestalo se tak především díky rozporům se Stranou zelených, která nepodporovala trest smrti a další rozpor nastal v jaderné energetice.

HSD –SMS se tak ocitlo bez volebního partnera. A tak začalo kolo vyjednávání s jinými možnými koaličními partnery. HSD –SMS započalo rozhovory s Moravskou národní stranou a i přes to, že MNS koalici s HSD – SMS odmítla, nakonec se jména kandidátů za MNS ocitla na kandidátní listině HSD – SMS. Strana Moravského venkova byla odmítnuta HSD – SMS.

Místa na kandidátkách tak na základě dohod zaujali zástupci Hnutí žen, Demokratické strany práce a československého demokratického fóra. Množství volebních spojenců se podepsalo na faktu, že HSD – SMS kandidovalo ve všech krajích ČR, ale i na Slovensku. Na Slovensku kandidovala HSD – SMS na kandidátních listinách SND (Strany nezávislých demokratov).

Volební program HSD – SMS byl do značné míry založen na propagaci dosavadních úspěchů strany, které byly náležitě vyzdvihnuty. Jednalo se především o návrhy na státoprávní uspořádání. Dalším předvolebním bodem hnutí byl rychlý, ale sociálně vyvážený přechod k tržní ekonomice, zachování

⁵⁸ Tamtéž

státní podpory pro všechny druhy dopravy, profesionalizace armády, a ve zvláštních případech obnovení trestu smrti.⁵⁹

Voleb v roce 1992 5 a 6 června se zúčastnilo i Moravské občanské hnutí. Kandidáti MOH kandidovali na kandidátních listinách strany KDU – ČSL. MOH se tak jako i minulé volby hlásilo k rehabilitaci Moravy. Ve volebním programu byly obsaženy požadavky na obnovení Moravy v jejích historických hranicích , vytvoření Moravského zemského sněmu, Moravské vlády a Moravské banky,

Tab. č. 2. Volby 1992					
	ČR			SR	
	ČNR	SN FS	SL FS	SN FS	SL FS
HSD - SMS	5, 87 %	4, 90 %	4, 23 %	0, 13 %	0, 15 %
KDU - ČSL	6, 28 %	6, 08 %	5, 98 %		
MOH					
MNS					
Pozn. Kandidáti MNS byli na kandidátce do FS a nemohli působit v parlamentu.					

která by usnadnila podnikání na Moravě. Mezi další požadavky patřilo vybudování školského systému, vytvoření samostatných sportovních svazů atd. a podporu křesťanských zásad.

Výsledky voleb ač dopadly pro HSD – SMS pozitivně nesplnily očekávání a byly i jistým zklamáním. V ČR překonalo HSD – SMS pětiprocentní hranici jen ve volbách do ČNR. Zde se nejspíše projevil efekt „požadující alespoň jeden hlas pro Moravu“. V ČNR získalo HSD – SMS 5, 87 % hlasů (308 088), zatímco do SL FS získalo pouze 4, 23 % hlasů (284 489) a do SN FS 4, 9 % (317 934).⁶⁰

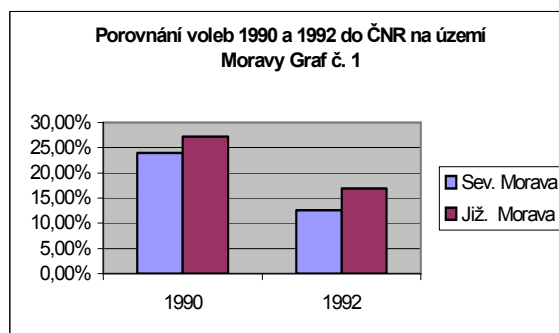
⁵⁹ Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989, M. , Mareš, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2003, s. 60.

⁶⁰ Volební výsledky HSD – SMS, Informační bulletin HSD – SMS, 1/92

Na Slovensku získalo HSD – SMS 0, 15 % hlasů do SL FS (4674), 0, 15 % hlasů do SN FS (4489) a do SNR 0, 13 % hlasů (3986).⁶¹

Jak již zaměření HSD – SMS napovídá, získalo největší voličskou základnu na Moravě. V rámci jižní Moravy to bylo 16, 19 %, na severní Moravě o něco méně 12, 6 %, což bylo o více než 10 % méně než ve volbách v roce 1990. Ve volbách v roce 1990 získalo HSD – SMS do ČNR v rámci jižní Moravy 27, 25 % hlasů a v rámci severní Moravy 23, 96 % hlasů.⁶² Ze 14 mandátů získalo HSD – SMS v ČNR jen 11 mandátů, zbylé tři si rozdělila HNS (2 mandáty) a DSP (1 mandát).⁶³

KDU – ČSL získalo ve volbách do SL FS 5, 98 % hlasů, (388 122) tj. 7 mandátů, do SN FS 6, 08 % hlasů (394 296) tj. 6 mandátů a do ČNR 6, 28 % hlasů (406 341) tj. 15 mandátů, ale žádný mandát neobdrželo MOH.⁶⁴ (Viz Tab. č. 2)

9. Pokles preferencí moravistického hnutí 1992

Díky volebnímu neúspěchu HSD – SMS se uvnitř hnutí výrazným způsobem zostřila situace mezi různými frakcemi. Jedna část byla pro zachování společného státu na principu trojčlenné federace, kde by všechny zúčastněné

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Pro lepší orientaci je vložen graf č. 1. Data pocházejí z: Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989, M. , Mareš, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2003, s. 47.

⁶³ Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989, M. , Mareš, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2003, s. 61.

strany měly stejná práva. Druhá část požadovala směřování hnutí spíše centralisticky – liberálně, ale s důrazem na vytvoření územní samosprávy.

HSD – SMS měla na konci roku 1992 podporu pouhých 2 % obyvatel. V roce 1992 se konal sněm HSD – SMS, který i přes neúspěch ve volbách opět zvolil do čela hnutí Jana Kryčera. Jan Kryčer byl i nadále zastáncem jednoty Československa a požadoval rehabilitaci Moravy.

16. června 1992 se zúčastnila část moravistů jednání spolu s dalšími představiteli politických stran a hnutí působících na Moravě, kde byli přítomni i delegáti ČSSD, HSD – SMS, LSU a SPR – RSC. Jednání byla vedena proti rozdělení federace. Na jednání bylo zmíněno, že většina v národní radě představuje zastánce federace.

Obyvatelé Moravy a Slezska i nadále očekávaly rehabilitaci Moravy a Slezska. Až v případě, kdy se nezdaří úsilí o zachování společného státu, hlásí se Morava a Slezsko ke svému právu na sebeurčení zaručenému ve smlouvě v Saint – Germain v roce 1919. To znamenalo vytvoření samostatného státu, který by se mohl dále rozhodnout zda zůstane ve svazku s Čechami nebo se případně připojí ke Slovensku.⁶⁵

Z důvodů negativních signálů přicházejících ze Slovenska k zachování federace se HSD – SMS usneslo na požadavku konání referenda o rozpadu federace. Nadále již z těchto důvodů netrvalo na zachování republiky a soustředilo se spíše na vytvoření zemské samosprávy na Moravě.

Na říjnovém sněmu 1992 se zástupci HSD – SMS dohodli na zakotvení historických zemí Čech, Moravy a Slezska do preambule ústavy na občanském a územním principu, na přijímání ústavních zákonů třípětinovou většinou, na volbě senátu zemskými sněmy a na vytvoření tří zemí – České, Moravskoslezské a Prahy.⁶⁶ Na druhou stranu odmítli vytvoření historických samosprávných zemí Moravy a Slezska z důvodu obavy přílišného německého vlivu ve Slezsku.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989, M. , Mareš, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2003, s. 47.

⁶⁶ Tamtéž

MNS dala podnět k vytvoření Deklarace práv lidu Moravy a Slezska 28. října 1992. Ta byla rozeslána parlamentům a vládám v zahraničí. Autoři deklarace uvedli, že chtějí žít ve společném státě založeném na občanské a národní rovnosti při respektování práva přirozeného a historického a odmítali údajné snahy vládní koalice o vytvoření nástupnického státu České republiky bez respektování vůle lidu Moravy a Slezska.⁶⁷ Deklaraci následně podpořila Moravská národní strana.

Jako projev nesouhlasu s připravovaným řešením státoprávního uspořádání ČR byl založen v Brně 28. listopadu 1992 Moravskoslezský sněm na němž se podíleli poslanci z HSD – SMS, LSU, LB a SPR – RSČ. Na prvním zasedání bylo rozhodnuto, že sněm se stane řádným zákonodárným orgánem v případě, že v nové ústavě českého státu nebudou respektována práva Moravanů a Slezanů.

Česká národní rada schválila dne 16. prosince 1992 většinou 173 hlasů Ústavu České republiky v jejíž preambuli je použita formulace „My, občané České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...“ (Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky).⁶⁸

Česká republika byla označena za jednotný stát bez možnosti dalšího dělení na menší státní útvary nebo vytváření byť jen částečné svrchovanosti, ale samospráva mohla být uznána. Pro ústavu hlasovali z HSD – SMS 3 poslanci, 4 byli proti a 7 se zdrželo.⁶⁹ Krátce po tom vznikla samostatná Česká republika.

10. Závěr

Bezprostředně po revoluci 1989 můžeme moravismus rozdělit do tří etap. První etapu vývoje můžeme zařadit mezi roky 1990 – 1992. V tomto okamžiku je moravismus spojen s výrazným rozmachem pro moravsky orientovaných subjektů.

⁶⁷ Boje Moravanů za obnovení zemské samosprávy Moravy a Slezska; Brno 2001

⁶⁸ Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989, M. , Mareš, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2003, s. 63.

⁶⁹ Tamtéž

Druhé stádium moravského vývoje můžeme zařadit mezi roky 1992 – 1994. Zde došlo k výraznému poklesu vlivu pro moravsky orientovaných subjektů na regionální i celostátní úrovni. Jako zatím poslední část vývoje pro moravsky orientovaných subjektů lze označit období od roku 1994 až do současnosti. V tomto ohledu se již plně projevil fakt, že pro moravsky orientované strany byly nuceny ustoupit z celostátní na komunální úroveň.

První etapa je významná výrazným vzestupem preferencí moravských regionálních subjektů, zejména HSD – SMS. V následujícím roce 1991 bylo možno zaznamenat snížení podpory, ale i tak zůstávaly moravské politické subjekty výraznými aktéry na politickém poli. Ve stejné době začala vedle HSD – SMS svou činnost i MNS a vnesla do politiky moravský nacionalismus. Z tohoto hlediska lze MNS označit za první etnicko – regionální moravskou formaci.⁷⁰

V letech 1992 – 1994 se díky vnitřnímu konfliktu mezi liberálním a nacionálním proudem uvnitř HSD – SMS propadly preference a reálná politická síla HSD – SMS. Jednalo se především o další podobu směřování HSD – SMS. Současně se s odchodem části členské základny vytvořila nová regionální formace Hnutí samosprávné Moravy a Slezska (HSMS). Neúspěch moravských regionálních stran byl korunován v komunálních volbách 1994, který znamenal konec jejich vlivu i na regionální úrovni.

Poslední vývojové období moravských regionálních subjektů lze datovat po komunálních volbách 1994. Po tomto období nastal již trvalý pokles voličských preferencí a také úsilí po sjednocení všech moravistických formací.

Faktorů, které v krátkém časovém úseku přispěly k nárůstu moravistického hnutí bylo hned několik. Tyto faktory byly vytvořeny neopakovatelnou revoluční atmosférou, a proto lze usuzovat, že za jiných okolností by k vzednutí moravského cítění zřejmě nikdy nedošlo. Mezi nejvýznamnější příčiny vzestupu moravismu patří revoluční změna společnosti a

⁷⁰ Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989, M. , Mareš, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2003

pád komunistického režimu. Již za předešlého období existovali zastánci postojů, které po pádu komunistického režimu dostali šanci své ideje převést do reálné podoby.

Počáteční úspěch politických subjektů hájící práva Moravy tkvěl v tom, že našli sice nečekanou, ale velkou podporu veřejnosti, která byla ovlivněna revolucí a přihlásila se k moravanství. Veřejnost tak dala najevo svou nedůvěru vůči centralisticky spravovanému státu a vyjádřila touhu o přesun rozhodovacích pravomocí od centra na „opomíjenou“ Moravu.

K bouřlivému vzednutí moravistického citění přispěly rovněž propagandistické projevy moravských uskupení o zanedbané moravské periférii, jež chudne v důsledku nespravedlivého přerozdělování národního důchodu.⁷¹

Své preference dostávalo HSD – SMS kupříkladu i přes to, že lidé reprezentující HSD – SMS pocházeli ze všech možných společenských kruhů, například i bývalí komunisté. Je proto otázkou, co bylo největší příčinou vzednutí moravistických subjektů, ale žádný konkrétní závěr nelze pro nedostatek informací učinit.

I přes nečekaný úspěch HSD – SMS se mu nepodařilo zásadním způsobem ovlivnit dění na federální úrovni. Téměř po celé období, kdy HSD – SMS působilo na politické scéně bylo v opozici s výjimkou několika měsíců během let 1990 – 1991. Nejzávažnějším důvodem, proč HSD – SMS nemohlo prosadit svůj program, bylo působení negativní propagandy z centra vůči moravistickým hnutím, dále pak nerozhodnost moravistických subjektů, neexistence stálé vzájemné podpory a v poslední řadě to byl fakt, že hájení moravistických zájmů uměly ve svůj prospěch využít i jiné subjekty například SPR – RSČ nebo KDU – ČSL.

Neschopnost nebo neochota zřídít zemskou radu a správní reprezentaci znamenala chybějící manévrovací a vyjednávací prostor, kde by mohly moravistické subjekty prosazovat své cíle a zájmy. Jedním z nejhorších okamžiků, který moravistické hnutí postihlo bylo náhlé úmrtí předsedy HSD –

⁷¹ Tamtéž

SMS Boleslava Bárty, který byl díky své charismatické osobnosti nepřehlédnutelnou vůdčí osobností nejen pro HSD – SMS, ale i pro většinu lidí hájících moravské zájmy. Jeho nástupci takové charisma postrádali a přes velký počet lidí, kteří se přihlásili k moravské národnosti nastal po roce 1991 úpadek HSD – SMS. Podpora moravistických subjektů nadále klesala i díky jistému znechucení občanů z dělení Československé federace a z obav, že by podobný osud mohl postihnout i případnou federaci v rámci českých zemí.

Další příčinou úpadku moravistického hnutí bylo postupné zlepšování ekonomického a sociálního postavení občanů a všeobecná ztráta důvěry v existenci ekonomického útlaku Moravy z české strany. K ústupu moravismu přispělo i vtažení HSD – SMS do středově liberálních struktur, procházejících neustálým procesem slučování a rozdělování marginálních subjektů vedených nevýraznými politiky, kteří nebyli pro běžné občany známí a tím pádem volebně neatraktivní.

Přes značný úpadek moravistů se i v dnešní době projevuje u některých obyvatel moravistický kulturně – společenský aspekt moravského citění. V případě pokračujících trendů lze v budoucnu očekávat pouze marginální získávání volebních preferencí na celostátní úrovni.⁷² Avšak v některých oblastech, kde se hlásí více lidí k moravské identitě mohou moravistické strany a hnutí dosahovat stálých, jistých úspěchů.

⁷² Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989, M. , Mareš, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2003, s. 64.

11. Literatura

Čapka, F.; *Morava*; Libri, Praha 2003

Frolec, V.; *Historické vědomí obyvatel Moravy a Slezska*; Brno 1991

Malíř, J.; *Od spolků k moderním politickým stranám*; Brno 1996

Mareš, M.; *Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989*; Brno 2003

Mareš, M.; *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*; Barrister a Principal; Brno 2003

Mareš, M.; Strmiska, M.; *Moravistické politické strany a hnutí*; Brno 2004

Mezihorák, F.; *Separatisté, iredentisté a kolaboranti 1938 – 1945*; Mladá fronta, Praha 1994

Prenes, J.; *Pod moravskou orlicí aneb dějiny moravanství*; Brno 1996

Rychlík, J.; *Česko – slovenské vztahy 1989 – 1992*; Academic Electronic Press, Bratislava 2002

Strmiska, M.; *Regionální strany a stranické systémy*; Brno 1998

12. Prameny

Informační bulletin SMS

Informační bulletin HSD – SMS

Morava jde do voleb dvakrát; Moravské listy, č. 2.; 1990

Za rovnoprávné postavení Moravy a Slezska v Československu; 1990

Memorandum II. Kroměřížského sněmu Moravanů a Slezanů; 1990

Moravskoslezská orlice; 3/90

Budování státu; 1991

13. Elektronické zdroje

<http://www.volby.cz/volbycz>

<http://www.volby.cz/volbycz/komunal/index.htm>

<http://mujweb.cz/www/mods>

14. Seznam příloh

1. Propagační leták SMS, 1990
2. Stanovy HSD – SMS, sepsané 4. 4. 1990
3. Propagační leták HSD – SMS, volby 1990
4. Propagační leták HSD – SMS, volby 1990
5. Memorandum II. Kroměřížského sněmu SMS, 1990
6. Deklarace práv lidu Moravy a Slezska, 1992
7. Plakát MNS, 1994

15. Resumé

This bachelors work is discribing rise and develop of Moravian nationalities. In bachelor work is use only a relevant data.

In prelude of bachelor work are describing rice of Moravian nationalities and the reasons of that. The second part describe founded of Moravian political parties and their request on Moravia and Silesia in their historic border. The next part is report political parties HSD – SMS and their political aims, SMS and MNS.

In third part of this bachelors work is target on parliament election in year of 1990 and on exhausting involve of HSD – SMS. The forth part is describing the Moravian regional parties in year 1990 – 1992. In this point of the bachelor work is describing the changes which had involved the next develop of the Moravian parties. This change in moravism is following by the parliament election of the yea 1992. This parliment election has showed the fall of the HSD – SMS party.

I described the points of develop of the Moravian parties and and than I had concentraided on confirmation moravism and their function in the Czech politics in the and of this bachelor work.

